

చదువండి - ఆలోచించి చెప్పండి.

పాలకులు, పండితులు, శిష్టులు నిత్యజీవితంలో విరివిగా సంస్కృతం ఉపయోగించడం చేత తెలుగు కావ్యభాషలో మూడువంతులు సంస్కృత పదాల ఆధిక్యత కనిపిస్తుంది. శ్రీనాథుని కాలం నాటికి సుదీర్ఘ సంస్కృత సమాసాలే పద్యాలన్నిటిలో నిండిపోయాయి. తెలుగు మాటలు కనిపించకుండాపోయే స్థితి ఏర్పడ్డది. సంస్కృతాన్ని ఉపయోగించి ఎంతగొప్పగా పద్యరచన చేసినా కవులు తమ కావ్యాల్లో ఒక్కటైనా అచ్చతెనుగు పద్యాన్ని రాసేవాళ్ళు. ఆ ఒక్క పద్యానికే లోకులు ఆనందంతో పొంగిపోయేవాళ్ళు. ఒక కావ్యాన్ని అంతా, అచ్చంగా తెనుగు పద్యాలతో రచించిన విశిష్ట కవి పొన్నికంటి తెలగన.

ప్రశ్నలు:

1. సంస్కృత పదాలు కావ్యభాషలో ఎక్కువగా ఎందుకు ఉండేవి?
2. తెనుగు పద్యాన్ని ప్రజలెందుకు మెచ్చుకునేవాళ్ళు?
3. పద్యాల్లో సుదీర్ఘ సంస్కృత సమాసాలు ఉండటం వలన లాభమా? నష్టమా? ఎందుకు?
4. అచ్చతెనుగు పద్యాలతో కావ్యం రచించిన తెలంగాణా కవి ఎవరని మీరనుకుంటున్నారు?

పాఠం నేపథ్యం

ప్రతిష్ఠానపురానికి రాజు యయాతి. అతడు ఒకసారి వేటకు వెళ్ళినప్పుడు దారితప్పి, జాబాలి అనే ఋషి ఆశ్రమం చేరుకుంటాడు. జాబాలి అతనికి రామాయణ కథ సంక్షిప్తంగా చెప్పి, ఒంటరిగా అడవిలో తిరుగరాదని ఉపదేశించి పంపిస్తాడు. తిరిగి వెళ్తున్న యయాతి దప్పికగాని ఒక నూతి దగ్గరకు పోయాడు. ఆ నూతిలోనున్న ఒక స్త్రీ తనను రక్షించుమని ఏడుస్తుంటే అతడు కాపాడుతాడు. అప్పుడు అక్కడికి చేరిన ఆమె చెలికత్తె రాజుతో వివరించిన సంగతులే ఈ పాఠం.

పాఠ్యభాగ వివరాలు

ఈ పాఠం కావ్య ప్రక్రియకు చెందినది. సంస్కృత పదాలను ఉపయోగించకుండా అచ్చమైన తెలుగు మాటలతో రాసిన కావ్యం. ఇది అచ్చతెనుగు కావ్యం. తెలుగు సాహిత్యచరిత్రలో తొలి అచ్చతెనుగు కావ్యం 'యయాతి చరిత్ర', దీన్ని రచించిన కవి పొన్నికంటి తెలగన.

ఈ పాఠం 'యయాతి చరిత్ర'లోని తృతీయాశ్వాసం లోనిది.

కవి పరిచయం

(ఊహాచిత్రం)

16వ శతాబ్దం

అచ్చతెనుగులో నియమబద్ధమైన కావ్యరచనకు పూనుకున్న పొన్నికంటి తెలగనామాత్యుడు అచ్చతెనుగు ఆదికవిగా సుప్రసిద్ధుడు. గోలకొండ పరిసరాలలో పొట్ల చెరువు (సంగారెడ్డి జిల్లాలోని పటాన్చెరువు) తెలగన నివాస గ్రామం. తండ్రి పేరు భావనామాత్యుడు. అచ్చతెనుగు కావ్యరచనకు స్వయంగా తానే నియమాలనేర్పరచి తదనంతర కవులకు మార్గదర్శకుడయ్యాడు. 'యయాతి చరిత్ర' కావ్యం అచ్చతెనుగు కావ్యాల్లో మొదటిదేగాక, అత్యుత్తమమైంది. దీన్ని ఒక మహాదీయ సరదారుకు అంకితమీయడం కూడా ఒక ప్రత్యేకమైన అంశమే.

విద్యార్థులకు సూచనలు

- ❧ పాఠం ప్రారంభంలోని ప్రవేశిక చదువండి. పాఠంలోని విషయాన్ని ఊహించండి.
- ❧ పాఠం చదువండి. అర్థంకాని పదాల కింద గీత గీయండి.
- ❧ వాటి అర్థాలను పుస్తకం చివర ఉన్న 'పదవిజ్ఞానం' పట్టికలో చూసి లేదా నిఘంటువులో చూసి తెలుసుకొండి.

ప్రవేశిక

సృష్టిలో తీయనిది స్నేహం. తల్లిదండ్రులకు చెప్పుకోలేనివి, తోబుట్టువుతో పంచుకోలేనివి కూడా స్నేహితులతో చెప్పుకుంటారు. ‘మన తప్పులను ఎత్తిచూపడం, మంచిని ప్రశంసించడం, అవసరమైనప్పుడు సహాయం చేయడం, ఆపదల్లో విడువకుండా ఉండడం, రహస్యాలను దాచుకోవడం’ అనేవి మిత్రుని లక్షణాలు. ఎంతో కలిసిమెలిసి ఉండే స్నేహితులు ఒక్కొక్కసారి హఠాత్తుగా శత్రువులుగా మారిపోతుంటారు. అట్లా మారటానికి కారణాలేవి? అవి విశ్లేషించుకునేందుకు ఈ పాఠం చదువుదాం.....

I

- చ. కనుగొని నెమ్మది న్నెగులు గ్రమ్మగ రక్కసియొజ్జయంచు బే
రొంగు దగునట్టి శుక్రనకు గూరిమి కూతురు దేవయాని నా
దనరిన యిన్నెలంత నొక తప్పునకై వృషపర్వుపట్టి నూ
తను బడచద్రోచి పోయెనని దాని తెఱంగది విన్నవించినన్. 1
- తే. ‘అతివ, వృషపర్వుడన నెవ్వ? డతని యనుంగు
గూతుపేరేమి? తనుబట్టినూతచద్రోయు
నంతపని యేమి చేసె నీయలరుణోడి?’
యనుడు నవ్వాలుగంటి యయాతి జూచి 2
- క. విను వృషపర్వు డనంగా
దనరున్ రక్కసులతోడు తన కనిలోనం
బెనంగదగు మార్తు నెందుం
గని యెఱుంగక జగము లేలుగడ లేని సిరిన్ 3
- తే. అతని కూతురు శర్మిష్ఠ యనంగ నొప్పు
గూర్చి సకియలు వేగురు గొల్వనెప్పుడు
నా చెలియగూడి యీ కొమ్మయాడుకొనుచు
నరమరలు లేని చెలుముల ననగి పెనగి. 4

ఆలోచించండి - చెప్పండి

- ♦ వృషపర్వుడు గర్వంతో ఉండడానికి కారణాలు చెప్పండి.
- ♦ అరమరికలు లేని స్నేహం అంటే, ఎట్లా ఉంటుందో చెప్పండి.

II

వ. తిరుగుచు నొక్కనాడు నీరాట సల్పునట్టియెడ.

5

క. సురకరువలి చనుదెంచిన
దరిఁబెట్టినకోక లెల్లఁదడఁబడి పోఁగా
నరిగి యవి దెచ్చి చెలు ల
బ్బుర మగు తమ చీర లెల్లఁ బూనిన, నందున్

క. లలి నీ నెలఁతయుఁ దానును
వలువలు వీడ్వడఁగ దాల్చి, వైశమె చెలువల్
దలఁపింప నెఱిగి కినుకం
గులుకుచు రక్కసుల డేని కూఁతురు తెగువన్.

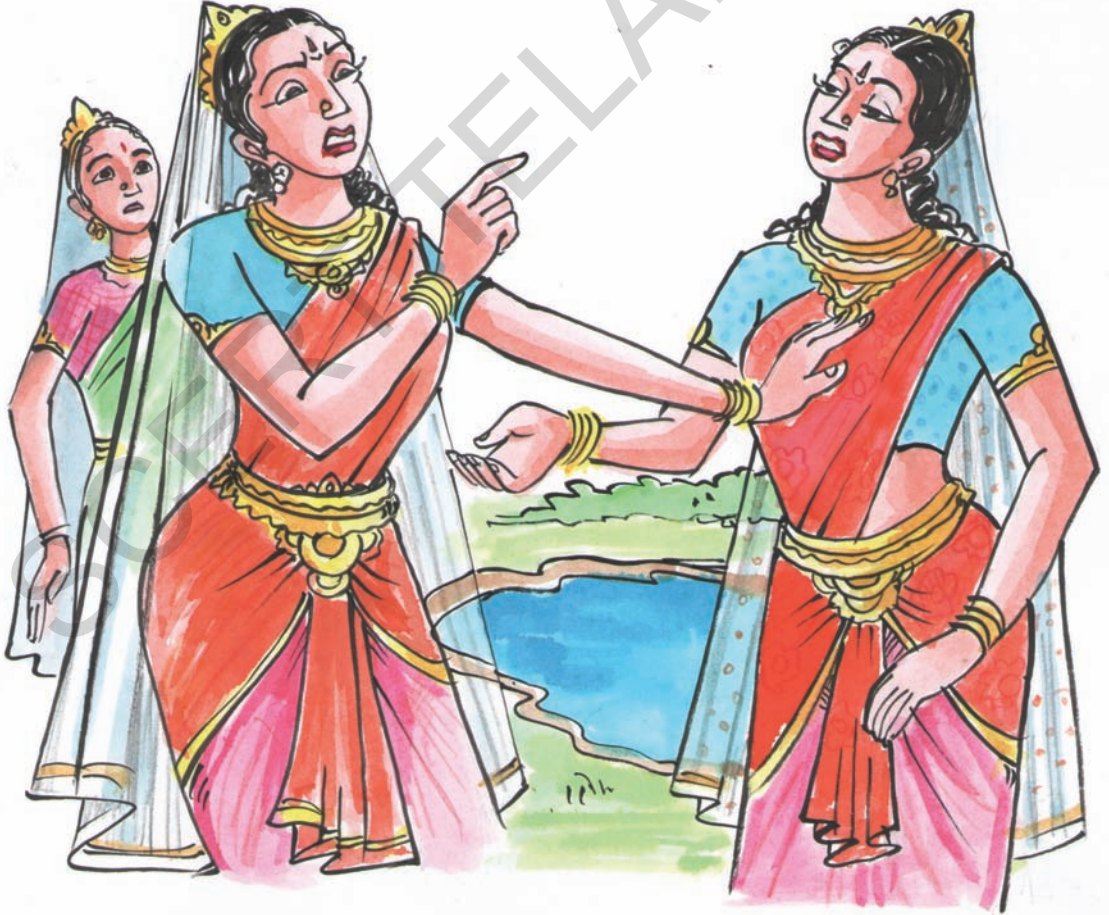
❁ ఉ. 'నెట్టన రేయినిం బగలు నేరమి వెట్టునటంచు వేలుపు
లైట్టియుఁ గొట్టముల్చులుప వ్రీలని చేబలు వొప్పు సోకుడుం
బట్టము గట్టుకొన్న వృషపర్వుని కూఁతుర, నట్టి నేను నీ
కట్టిన మైలఁ గట్టుదునె కావరమేటికి వచ్చెనీ' కనన్.

ఆలోచించండి - చెప్పండి

♦ సురకరువలి (సుడిగాలి)
మీరెప్పుడైనా చూశారా?

అది వచ్చినప్పుడు ఏం
జరుగుతుంది?

♦ శర్మిష్ఠ గర్వంతో
మాట్లాడడానికి గల
కారణాలు ఏమై ఉంటాయి?

III

వ. విని యయ్యెలనాఁగకు దేవయాని యిట్లనియె.

9

క. ‘ఉసు తొక్కటియై బొందులు

వెస రెండుగ నుండి, వల్పువీడ్పుడుటకుఁ గాఁ

గస రెడ, విడి తగ వగునా?

పసిబిడ్డవె? వాయి తెఱచి పల్కెదవు చెలీ!

క. అనవుడు నుడుగకక మిక్కిలి

కినుకం గేరడము లాడ గేలిగఁ గొనుచు

న్విన విని వేసరి యోర్వక

యెనసిన వగతోడఁ గూడ నీ పడుచనియెన్

అలోచించండి - చెప్పండి

♦ “ఉసుతొక్కటియై బొందులు వెసరెండుగనుండు” అంటే అర్థమేమి? ఈ మాటలు దేవయాని ఎందుకన్నది?

10

11

❁ మత్తకోకిల. ‘ఓలి రక్కసి వంగడంబున కొజ్జకూరిమి కూఁతుర

న్నేలవేలుపుఁగన్నియం దగనీవు గట్టినపుట్టముం

దాలుపందగునమ్మ నా’ కని దాని కర్మిలిఁ బల్కఁ దా

నాలకింపక నూతఁద్రోచి గయాళి యై చనియెన్నడిన్.

12

వ. అని యక్కలికి తెఱం గెఱింగించిన విని కటకటంబడుచు మగిడి పొగడందగు తేజినెక్కి మక్కువతో యయాతి తన ప్రోలికిం జనియె.

13

తాత్పర్యాలు

- 1) రాజును (యయాతి) చూసి మనసునిండా బాధ అలముకొనగా “రాక్షసులకు గురువైన శుక్రుని కూతురైన దేవయాని ఈమె. ఒక పొరపాటు కారణంగా వృషపర్వుని కూతురు ఈమెను ఈ బావిలో త్రోసి పోయింది”. అని (దేవయాని చెలికత్తై అయిన ఘూర్ణిక) విన్నవించింది.
- 2) అప్పుడు ఆ స్త్రీ (ఘూర్ణిక)తో “వృషపర్వుడు అంటే ఎవరు? అతని కూతురు పేరేమి? బావిలో తోసేటంత తప్పు పని ఈమె ఏమి చేసింది” అని యయాతి అడుగగా దానికి ఆ ఘూర్ణిక అతణ్ణి చూసి
- 3) వృషపర్వుడనే రాక్షసరాజు యుద్ధంలో తనకు ఎదురునిల్వగల శత్రువులు లేరని గర్వంతో రాజ్యమేలుతున్నాడు.
- 4) అతని కూతురే శర్మిష్ఠ; ఆమెకు వేయిమంది చెలికత్తైలు ఎప్పుడూ సేవలు చేస్తూంటారు. ఆమె స్నేహితురాలే ఈ దేవయాని. వాళ్ళిద్దరు అరమరికలు లేని స్నేహంతో మెలుగుతుండేవాళ్లు.
- 5) వీళ్ళు ఒకరోజు నీళ్ళలో ఆటాడుకుంటుండగా
- 6) సుడిగాలి వచ్చి గట్టుమీద ఉన్న వీళ్ళ చీరలను చెల్లాచెదరు చేసింది. దాంతో వీళ్ళు ఆశ్చర్యపడి వారి బట్టలు తెచ్చుకొని ధరించారు.
- 7) ఆ క్రమంలో వీళ్ళిద్దరు ఒకరి వస్త్రాలను మరొకరు ధరించారు. అది గమనించిన శర్మిష్ఠ కోపంతో ఇట్లా అన్నది.

- 8) “దేవతలందరు ఎక్కడ తమను తప్పుబడతారోనని పగలు రేయి (ఎల్లప్పుడు) తప్పుకుండా వెట్టిని, ఊడిగాన్ని చేస్తూండగా, తిరుగులేని భుజబలంతో ఒప్పెడి రాక్షస పీరాన్ని ఎక్కిన (రాక్షసరాజైన) వృషపర్వుని కుమార్తెనైన నేను, నీవు కట్టిన మైల వస్త్రాన్ని కట్టుకుంటానా? నీకు ఇంత పొగరా?” అని శర్మిష్ఠ అనగా
- 9) అది విని శర్మిష్ఠతో దేవయాని ఇట్లా అన్నది.
- 10) “ఓ సఖీ! మన శరీరాలు వేరైనా ప్రాణం ఒక్కటిగా కలిసిమెలసి ఉన్నాము. వస్త్రాలు మారినంత మాత్రాన కసురుకుంటావా? ఇది నీకు తగినదా? పసిదానవా? నోరు చేసుకుంటావా?” (అన్నది)
- 11) అన్నప్పుడు ఊరుకొనక మిక్కిలి కోపంతో వంకర మాటలాడుతూ వెక్కిరిస్తున్న శర్మిష్ఠ మాటలు విని, విని విసుగెత్తి, భరించలేక అధికమైన బాధతో దేవయాని ఇట్లా అన్నది.
- 12) “రాక్షస జాతికి గురువైన శుక్రాచార్యుని కూతురును. బ్రాహ్మణుని పుత్రికను కాబట్టి, నీవు కట్టిన వస్త్రాలు నేను ధరించడం తప్పుకాదు” అని ప్రేమతో పలుకగా శర్మిష్ఠ దాన్ని వినిపించుకోక గయ్యాళియై ఈ నూతిలో తోసి వేగంగా వెళ్ళింది.
- 13) అని దేవయాని చెలికత్తె అయిన ఘూర్ణిక ఆ సంగతినంతా చెప్పగా విని, జాలిపడుతూ, వెనుకకు తిరిగి శ్రేష్ఠమైన గుర్రాన్ని ఎక్కి యయాతి తన పట్టణానికి పోయాడు.

I. అవగాహన - ప్రతిస్పందన

1. ఒకరివస్తువులు మరొకరు వాడుకుంటే కీడు తలపెట్టడం సరైనదేనా? చర్చించండి.
2. స్నేహితులంటే ఎట్లా ఉండాలో మీ అభిప్రాయం చెప్పండి.
3. పాఠం ఆధారంగా శర్మిష్ఠ, దేవయానిల స్వభావాలు ఎట్లా ఉన్నాయో కింది పట్టికలో రాయండి.

శర్మిష్ఠ	దేవయాని

4. కింది పేరా చదువండి - జవాబులివ్వండి.

2014 జూన్ 8న హిమాచల్ ప్రదేశ్ లోని మండిజిల్లాలోని బియాస్ నది అందాలు వీక్షించడంలో లీనమైపోయారు 48 మంది ఇంజనీరింగ్ విద్యార్థులు. ముగ్గురు అధ్యాపకులతో కలిసి తెలంగాణ రాష్ట్రం నుండి విజ్ఞానయాత్రకు బయలుదేరారు. ఆ విద్యార్థులు, సన్నసన్నగా ప్రవహిస్తున్న బియాస్ నదిలో మధ్య బండరాళ్ళ మీద, మోకాలిలోతుడాకా వెళ్ళి, ఆ నది అందాలను ఆనాటి సాయంత్రం సుమారు ఆరుగంటల ముపై నిమిషాలవేళ తమ కెమెరాల్లో బంధిస్తున్నారు. పైనున్న రిజర్వాయరు గేట్లు ఎత్తిన సంగతి గురించి పరిసరాల్లో ఉన్న హెచ్చరికలను వీళ్ళు గమనించలేదు. నదిలో హఠాత్తుగా నీటిమట్టం పెరగడం గమనించిన కొందరు ప్రమాదాన్ని శంకించి బయట పడటానికి ప్రయత్నం చేసారు. కొంతమంది ప్రాణాలు కాపాడుకోగలిగారు. మరికొందరు ఇతరులను కాపాడటానికి ప్రయత్నించారు. ఆ ప్రయత్నంలో కొందరు విజయం సాధిస్తే ఒకరిద్దరు ప్రాణాలనే పణంగా అర్పించారు. మొత్తంమీద సగం మంది విద్యార్థుల నిండుప్రాణాలు అందరూ చూస్తూండగానే ఆ నీటి ఉద్బుతికి గాల్లో కలిసిపోయాయి. ప్రపంచ మానవాళి హృదయాలను కలచివేసిన సంఘటన ఇది.

ఇటువంటి సంఘటనలు తరచూ మనం వింటున్నాం, చూస్తున్నాం. ఆకతాయితనంతో ఈత రానివాళ్ళను నీళ్ళలోకి తోసివేయడం, ఈత రాకున్నా మిత్రులను చూసి ఉత్సాహంతో నీళ్ళలో దూకి ప్రమాదాలు కొని తెచ్చుకోవడం, నీటిలోతును తప్పుగా అంచనావేసి, ప్రాణాలు పోగొట్టుకోవడం.... తీర్థయాత్రల్లో, పికినిక్ లలో, విహారయాత్రల్లో, ఈతకొలనుల్లో చెరువుల్లో దిగుబావుల్లో ప్రమాదాలు జరుగుతూ ఉన్నాయి.

ఆరోగ్యం కోసం, శరీర దారుఢ్యం కోసం జిమ్ లకు వెళ్ళడానికి, కరాటే, కుంగ్ ఫూ లాంటి రక్షణ విద్యలు నేర్చుకోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్నట్లే - 'ఈతనేర్చుకోవడం' అనేది కూడా చాలా ముఖ్యమైన అంశం. ఇది ఆత్మరక్షణకే గాక, నీటి ప్రమాదాల నివారణకూ దోహదపడుతుంది.

ప్రశ్నలు :

- అ) సాధారణంగా నీటి ప్రమాదాలు ఎట్లాంటి సందర్భాల్లో జరుగుతాయి?
- ఆ) నీళ్ళవద్ద ఆకతాయితనం ప్రదర్శించడం మంచిదేనా? ఎందుకో తెలుపండి.
- ఇ) ఈత నేర్చుకోవడం వల్ల ఏయే ప్రయోజనాలుంటాయి?
- ఈ) బియాస్ నది ప్రమాదానికి కారణమేమిటి?

5. కింది గद्याన్ని చదువండి.

భీమకవి జన్మస్థలము రాజన్న సిరిసిల్లా జిల్లాలోని వేములవాడ. కానీ ఆతడెన్నడునూ ఒక్కచోటనున్న వాడు కాదు. మహేశ్వర వరప్రసాద కవితాఖడ్గమును ధరించి, తన్నెదిరించిన వారినెల్ల ఆ ఖడ్గప్రహారముతో భయపెడుతూ, ఆగ్రహాంతర మనుగ్రహవృష్టిని కురిపిస్తూ నిరంతరం సంచరించే అనంత శక్తిమంతుడా మహాకవి. సుమారు వేయివిండ్ల కిందటి వాడైనా, అతని కావ్యసంపద లభించకపోయినా, ఆయన పద్యప్రసూనాలు

వాడిపోక, ఇప్పటికీ నవ్వు సుగంధాలను వెదజల్లుతూనే ఉన్నాయి. బహుభాషాకోవిదుడు, మహోగ్రుడుగా పేరుగన్న భీమన్న శాపం, అనుగ్రహం వేగంగా పనిచేసేవి. ఈయన 11వ శతాబ్దానికి చెందిన కవి అని కొందరి అభిప్రాయం.

♦ కింది వాక్యాల్లోని తప్పుప్పులను గుర్తించండి.

- అ) భీమకవి ఖడ్గం ధరించి తిరిగేవాడు. ()
- ఆ) వేములవాడ భీమకవి బహుభాషాకోవిదుడు. ()
- ఇ) భీమకవి 11వ శతాబ్దికి చెందినవాడని కొందరంటారు. ()
- ఈ) భీమకవి ఎన్నడూ ఒక్కచోట ఉండలేదు. ()

II.

వ్యక్తికరణ - సృజనాత్మకత

1. కింది ప్రశ్నలకు ఐదేసి వాక్యాల్లో జవాబులు రాయండి.

- అ) స్నేహితుల మధ్య వివాదాలు ఎందుకువస్తాయో వివరించండి?
- ఆ) “కుల, మత, వర్గ, పేద, ధనిక తేడా లేనిది స్నేహం ఒక్కటే” దీనిని సమర్థిస్తూ రాయండి.
- ఇ) అచ్చతెలుగు భాషలో రాయబడిన ఈ పాఠం చదివారు కదా! దీనిపై మీ అభిప్రాయాన్ని క్లుప్తంగా రాయండి.

2. కింది ప్రశ్నకు పది వాక్యాల్లో జవాబు రాయండి.

- అ) “ఆపదలో ఆదుకునేవాడే నిజమైన స్నేహితుడు” ఎందుకు వివరించండి.

(లేదా)

- ఆ) మంచి స్నేహితులను ఎలా సంపాదించుకోవాలి? ఆ స్నేహం కలకాలం ఉండడానికి ఏం చేయాలి?

3. కింది అంశాల గురించి సృజనాత్మకంగా / ప్రశంసాత్మకంగా రాయండి.

శర్మిష్ట తన స్నేహితురాలైన దేవయానిని తిట్టి, బావిలో తోసింది కదా! తర్వాత తన తప్పు తెలుసుకొని చింతిస్తే, ఎట్లా ఉంటుందో ఊహించి, ‘ఏక పాత్రాభినయా’నికి అనువుగా మాటలు రాయండి.

III.

భాషాంశాలు

పదజాలం

1. కింది వాక్యాల్లోని గీతగీసిన పదాలతో సొంత వాక్యాలు రాయండి.

అ) మన ఇరుగు పొరుగు వాళ్లతో అనగిపెనగి ఉండాలి.

ఆ) చెలువలు బంగారు ఆభరణాలను చాలా ఇష్టపడతారు.

ఇ) మా పాఠశాలలో తరగతికి వందమంది చొప్పున పది తరగతుల్లో వేవురు విద్యార్థులు చదువుతున్నారు.

ఈ) అమ్మనాన్నలు మనమంచికై కఠినంగా మాట్లాడినా నెగులు పడకూడదు.

2. కింది ప్రకృతి వికృతులను జతపరచండి.

అ) ఆళి	()	ఎ) సకి
ఆ) గర్వం	()	బి) అబ్బురం
ఇ) అద్భుతం	()	సి) ఓలి
ఈ) సఖి	()	డి) గరువము

వ్యాకరణాంశాలు

1. కింది పదాలు విడదీసి సంధి పేరు రాయండి

అ) జగములేలు = _____ + _____ = _____

ఆ) అలరుచోడి = _____ + _____ = _____

ఇ) నీరాట = _____ + _____ = _____

2. కింది సమాస పదాలకు విగ్రహ వాక్యాలు రాసి, సమాసం పేరు రాయండి.

అ) రక్కసి తేడు _____ , _____

ఆ) నీరాట _____ , _____

ఇ) పసిబిడ్డ _____ , _____

గసడదవాదేశ సంధి

* కింది పదాలను కలిపినప్పుడు, ఏర్పడిన రూపాలను గమనించండి.

అ) వాడు + కొట్టె	=	వాడుగొట్టె
ఆ) మీరు + చనుడు	=	మీరుసనుడు
ఇ) నీవు + టక్కరి	=	నీవుడక్కరి
ఈ) నిజము + తెలిసి	=	నిజముదెలిసి
ఉ) పాలు + పోక	=	పాలుపోక

పై ఉదాహరణలు గమనించారు కదా! పూర్వపదం చివర ప్రథమా విభక్తి ప్రత్యయాలున్నాయి. పరపదం మొదట క,చ,ట,త,ప లున్నాయి. ఈ విధంగా ప్రథమా విభక్తి మీది ప్రత్యయాలకు కచటతపలు పరమైతే వాటి స్థానంలో గసడదవలు ఆదేశంగా వస్తాయి. అంటే.....

క	→	'గ' గా మారుతుంది.
చ	→	'స' గా మారుతుంది.
ట	→	'డ' గా మారుతుంది.
త	→	'ద' గా మారుతుంది.
ప	→	'వ' గా మారుతుంది.

ప్రథమ మీది పరుషాలకు
గ, స, డ, ద, వ లు
బహుళముగానగు.

(క చ ట త ప లకు గ స డ ద వ లు ఆదేశంగా వస్తాయి)

3. కింది పదాలను విడదీసి రాయండి. వివరించండి.

అ) రావణుడు గొనిపోయె ఆ) రాముడు సనుడెంచు

ఇ) వారు దనిసిరి

ఈ) వాడు వోయె

* కింది పదాలను గమనించండి.

అ) కూరగాయలు	-	కూర + కాయ
ఆ) కాలుసేతులు	-	కాలు + చేయి
ఇ) టక్కుడెక్కులు	-	టక్కు + టెక్కు
ఈ) తల్లిదండ్రులు	-	తల్లి + తండ్రి
ఉ) ఊరుపల్లెలు	-	ఊరు + పల్లె

పై పదాలు ద్వంద్వ సమాసానికి ఉదాహరణలే.

ద్వంద్వ సమాసంలో 'కూర + కాయ' అన్నప్పుడు 'క' స్థానంలో 'గ' వచ్చింది. ఈ విధంగా క చ ట త ప లకు గ స డ ద వ లు రావడాన్ని 'గసడదవాదేశం' అంటారు. అనగా "ద్వంద్వ సమాసంలో" మొదటి పదం మీద ఉన్న క చ ట త ప లకు గ స డ ద వ లు క్రమంగా వస్తాయి.

ద్వంద్వంబు పై
పరుషములు
గ, స, డ, ద, వ లగు

4. కింది పదాలను కలుపండి. సంధి కార్యం తెలుపండి.

అ) అక్క + చెల్లె = _____

ఆ) అన్న + తమ్ముడు = _____

తేటగీతి

* తేటగీతి పద్యం సూర్య, ఇంద్రగణాలతో ఏర్పడుతుంది. ఈ పద్యలక్షణాలు తెలుసుకోబోయే ముందు సూర్యగణాలు, ఇంద్రగణాలు అంటే ఏవేవో చూద్దాం.

సూర్య గణాలు (2) : 1) స గణం - III

2) హ గణం - UI

ఇంద్ర గణాలు (6) : 1) భ గణం - UII

2) ర గణం - UIU

3) త గణం - UUI

4) న గము - IIIU

5) స లము - IIII

6) స లము - IIUI

* ఇప్పుడు కింది ఉదాహరణను పరిశీలించండి.

ఉదా :	అతని III	కూతురు UII	శర్మిష్ఠ UUI	యనగ III	నొప్పు UI
	స	భ	త	స	హ
	సూర్యగణం	ఇంద్రగణం	ఇంద్రగణం	సూర్యగణం	సూర్యగణం

పై ఉదాహరణ ఆధారంగా తేటగీతి లక్షణాలను కింది విధంగా చెప్పవచ్చు.

‘తేటగీతి’ పద్యలక్షణాలు :

- ◆ ఈ పద్యంలో నాలుగు పాదాలుంటాయి.
- ◆ ప్రతి పాదానికి వరుసగా ఒక సూర్యగణం, రెండు ఇంద్రగణాలు, రెండు సూర్యగణాలు ఉంటాయి.
- ◆ నాలుగో గణం మొదటి అక్షరం యతిమైత్రి స్థానం. ప్రాసయతి చెల్లుతుంది.
- ◆ ప్రాస నియమం లేదు.

ప్రాసయతి

ప్రాసస్థాన అక్షరానికి యతిని పాటించడం. పద్యపాదంలో రెండవ అక్షరానికి సాధారణ యతిమైత్రి స్థానంలోని తరువాతి అక్షరానికి యతిని పాటించడం.

5. పై పద్యానికి సంబంధించి మిగతా పాదాలకు గణవిభజన చేసి లక్షణాలను సరిపోల్చండి.

ప్రాజెక్టు పని

- ◆ స్నేహం గొప్పతనాన్ని తెలిపే కథలను / పాటలను సేకరించి, నివేదిక రాసి ప్రదర్శించండి.

మీకు తెలుసా?

గాథాసప్తశతి - ఒక కథ

మొదటి శతాబ్దంలో కోటిలింగాల (పూర్వపు కరీంనగర్ జిల్లా నేటి జగిత్యాల జిల్లా)ను రాజధానిగా చేసుకుని తెలుగునేలను ఏలిన హాలుడు సేకరించిన ప్రాకృతగాథల సంకలనం ‘గాథాసప్తశతి’. అందులోని ఒక కథ -

జోరుగా కురుస్తున్న వానలో ఒక స్త్రీ ఒక ఇంటి చూరు కింద నిలబడ్డది. ఆ చూరునుండి కారుతున్న నీళ్ళతో కొడుకుతల తడిసిపోతే వానికి జ్వరం వస్తుందేమోనని తన చీరకొంగును అడ్డంగాపట్టింది. అయినా వాని తల తడిసిపోతూనే ఉన్నది - ఆమె కంటి నుండి ధారాపాతంగా కారుతున్న నీళ్ళతో, గుండెను పిండేసే ఆ కథను రచయితలు రకరకాలుగా ఊహించారు. మీరూ ఊహించండి!

సూక్తి

శ్లో॥ దదాతి ప్రతిగృహ్లాతి - గుహ్యమాఖ్యాతి పృచ్ఛతి।
భుంక్తే భోజయతేచైవ - షడ్విధం ప్రీతి లక్షణమ్॥

భావం: ఇవ్వడం, తీసుకోవడం, దాపరికం లేకుండా రహస్యాలు చెప్పడం, అడుగడం, తినడం, తినిపించడం అనే ఆరు లక్షణాలు స్నేహమున్నచోటనే ఉంటాయి.

- హితోపదేశం

చదువండి - తెలుసుకొండి

స్నేహసంపద

స్నేహానికి ఎల్లలు లేవు. పరిమితులు లేవు. అది ఒక మహా ప్రవాహం. లోతుకు వెళుతున్న కొద్దీ అనిర్వచనీయమైన అనుభూతిని, చిరస్మరణీయమైన మధుర జ్ఞాపకాలను స్నేహితులు పొందుతారు. స్నేహం త్యాగాన్ని కోరుతుంది. ప్రేమను కురిపిస్తుంది. హర్షాన్ని వర్షింపజేస్తుంది. సంతృప్తిని కలిగిస్తుంది, స్వార్థాన్ని సమూలంగా నశింపజేస్తుంది. కపటాన్ని, కారిన్యాన్ని దరిచేరనీయదు. హద్దులను చెరిపివేస్తుంది.. సద్భుద్ధిని ప్రవేశపెడుతుంది. ఆశలను చిగురింపజేస్తుంది. ఆశయాలను తలపింపజేస్తుంది. అభివృద్ధిని చేకూర్చుతుంది. సన్మార్గంలో పయనింపజేస్తుంది. అందుకే స్నేహమేరా జీవితం, 'స్నేహమేరా శాశ్వతం', 'స్నేహానికన్న మిన్న లోకాన లేదు' అనే మాటలు పాటలుగా ప్రసిద్ధికెక్కినాయి.

మంచి మిత్రులు ఎట్లా ఉంటారో భర్తృహరి నీతిశతకంలో నిర్వచించాడు.

“పాపాన్నివారయతి యోజయతే హితాయ

గుహ్యం నిగూహతి గుణాన్ ప్రకటి కరోతి|

అపద్గతంచ న జహోతి దదాతి కాలే

సన్నిత్రలక్షణమిదం ప్రవదన్తి సన్తః||”

పాపకార్యాల నుంచి నివారింపజేస్తూ హితాన్ని కలిగించే సత్కార్యాలలో ప్రవర్తింపజేస్తూ, రహస్యాలను రహస్యంగా ఉంచుతూ, మంచిగుణాలను ప్రశంసిస్తూ తగినట్లుగా సహాయం చేసే వ్యక్తులే సన్నిత్రులుగా పేర్కొనదగినవారని భర్తృహరి సన్నిత్రుల గురించి చెప్పాడు.

స్నేహంలో ఎక్కువ తక్కువలుండవు. అంతరంగ స్నేహితుడుగా రూపుదిద్దుకున్న వ్యక్తి ధనికుడా? పేదవాడా? కష్టాల్లో ఉన్నాడా? లేక సుఖపడుతున్నాడా? అనే ఆలోచన కలుగదు. భోగభాగ్యాలతో సుఖసంపదలతో, అన్నివిధాల ఉన్నతుడైన వ్యక్తితో మాత్రమే స్నేహం చేయాలి అనే స్వార్థభావన కూడ ఏర్పడదు. పైగా యథార్థ స్నేహితులు ఒకరి శ్రేయస్సుకై మరొకరు తమ సుఖాలను, ధనాన్ని, సమయాన్ని, చివరకు తమ దేహాలను కూడా త్యాగం చేయడానికి సిద్ధపడుతారు. సుఖదుఃఖాలను కూడ సమంగా పంచుకుంటారు అని వాల్మీకిమహర్షి శ్రీమద్రామాయణం కిష్కింధకాండలో తెలిపాడు. ఇట్టి స్నేహసంపదను సంపాదిద్దాం!